

EDITORIAL
Liturghie, cateheză și misiune.
Aspecte diacronice și perspective actuale

Răzvan BRUDIU

Facultatea de Teologie Ortodoxă din Alba Iulia
razvan.brudiu@uab.ro

Mihail K. QARAMAH

Facultatea de Teologie Ortodoxă din Alba Iulia
mihail.qaramah@uab.ro

Numărul tematic 1/2023 al revistei *Altarul Reîntregirii* adună o serie de teme variate, referitoare la evoluția riturilor, relația dintre cateheză și liturghie, valoarea misionară a cultului, aspectul liturgic al creației, data Paștelui și problema calendarului etc. Misiunea, cateheza și Liturghia sunt trei aspecte esențiale ale lucrării creștinismului în lume, care se conjugă cu cele trei trepte ale viețuirii duhovnicești: curățirea, luminarea și unirea cu Dumnezeu. Misiunea este o Cincizecime care are în vedere convertirea și transfigurarea omului, cateheza are drept scop esențial primirea și deslușirea tainelor Bisericii, iar Dumnezeiasca Liturghie este cea prin care se trăiește Taina, fiind o anamneză și o pregustare a Împărăției lui Dumnezeu.

În societatea actuală, observăm că acest trinom este de cele mai multe ori distorsionat, astfel încât omul primește deseori Taina Sfintei Euharistii, fără să aibă parte de

cateheză, convertire și misiune. În primele secole ale erei noastre, creștinii se converteau, se hrăneau cu învățătura de credință a Bisericii, iar la final primeau Taina Trupului și a Sângelui lui Hristos. Liturghia, cateheza și misiunea exprimă credința Bisericii, care are, conform viziunii lui Paul Evdokimov, ca subiect autentic nu individul izolat, ci *eul său liturgic*, loc trans-subiectiv al credinței ca relație. După cum afirmă părintele Ioan I. Ică jr, scopul liturghiei este schimbarea omului, nu ritualul în sine care nu de puține ori decade într-un ritualism sterp ce omoară liturgicul. Deși legătura dintre misiune, cateheză și liturghie a fost abordată în numeroase documente bisericești oficiale, studii și articole academice, cărți de specialitate, atât în spațiul teologic ortodox autohton, cât și în afara granițelor țării noastre, subiectul nu este epuizat.

În deschiderea acestui număr al revistei *Altarul Reîntregirii*, părintele episcop Petru Pruteanu realizează o sinteză a evoluției riturilor ce înconjoară stagiul catehumenal, din perioada apostolică până în secolul al XVII-lea. Acest demers nu se limitează doar la studiul diacronic al rânduielilor liturgice pentru catehumeni, ci și la revitalizarea acestora și la propunerea unor soluții concrete pentru pastorația actuală.

Părintele conf. univ. Vasile Crețu formulează câteva reflecții pastorale asupra relației strânse dintre cateheză și Dumnezeiasca Liturghie, punctând acele elemente și practici (ca, de pildă, citirea de către liturghisitor a Anaforalei sau a altor rugăciuni în auzul credincioșilor) din cadrul celebrării ce au valoare didactică, servind astfel procesului catehetic.

Părintele lect. univ. Nicolae Preda readuce în atenția noastră o maximă „liturgică” clasică, enunțată de Sfântul

Irineu de Lyon, „Nostra autem consonans est sententia Eucharistiae, et Eucharistiae rursus confirmat sententiam nostram”, făcând o analiză a diferitelor moduri în care aceasta a fost înțeleasă și comentată de diferiți teologi contemporani.

Domnul asist. univ. Mihail Qaramah pune înainte o scurtă istorie a Canonului Împărtășirii cu Sfintele Taine, prezentând evoluția fiecărui element component al acestei rânduiei (canonul, psalmii, troparele, stihurile poetice, rugăciunile pregătitoare și de mulțumire). Autorul atrage atenția asupra tensiunii dintre rugăciunea privată și cea obștească ce a contribuit la formularea actuală a acestei rânduiei cu origini monahale, semnalând totodată pericolul atribuirii unei suficiențe a acestei Rânduiei în pregătirea pentru cuminecare a credincioșilor, dar și problema integrării acestei „pravile private” în celebrarea obștească.

Părintele conf. univ. Cristian Sonea prezintă într-o perspectivă inedită modul în care ritualul Liturghiei a îmbrățișat moștenirea culturală a comunităților în care a fost predicată Evanghelia și, totodată, analizează funcția Liturghiei Euharistice și ritualul ei ca sursă misiologică. Semnatarul articolului subliniază modul în care ritualul liturgic a încorporat și transformat ceremoniile evreiești și elementele culturii greco-romane și prezintă procesul de încorporare a formulelor dogmatice ale Sinodelor Ecumenice în textul liturgic. Textul are în vedere și starea dinamismului liturgic după căderea Constantinopolului și se încheie cu o evaluare a evoluțiilor contemporane din viața liturgică, conchizând că Liturghia funcționează ca o „memorie vie”, ce consemnează momentele misionare centrale din viața Bisericii.

Cercetarea părintelui lect. univ. Răzvan Perșa oferă un răspuns academic la o dezbatere recentă în Biserica Ortodoxă Română, privind data Paștelui. Dezbaterea respectivă s-a împărțit în două tabere: una care pleda pentru schimbarea datei pascale, în vederea facilitării unei celebrări comune cu celelalte confesiuni creștine, și alta care susținea păstrarea vechii pascalii, subliniind importanța conservării tradiției ortodoxe. Autorul prezintă o analiză obiectivă a dezbaterii, examinând diferitele perspective și argumente conform tradiției canonice și patristice a Bisericii Ortodoxe și oferă o înțelegere mai profundă a complexităților din jurul datei Paștelui în Biserica Ortodoxă.

Domnul lect. univ. Cristinel Iatan pune în discuție ideea potrivit căreia întreaga zidire este orientată liturgic, existând o legătură tainică între creație, om și rai, dar și între om și Dumnezeu sau Dumnezeu și Sabat. Zidirile făcute de Dumnezeu în primele șase zile ale Facerii sunt așezate sub stăpânirea omului, regele creației văzute, iar acesta devine preot în grădina Raiului, un simbol al Tabernacolului și al Templului din Ierusalim. Dacă omul este regele văzut al creației, Dumnezeu este Împăratul său nevăzut. „Intrarea lui Dumnezeu” în lume (macrocosmos) și conducerea universului sunt simbolizate de intrarea Sa în templul văzut (microcosmos) și de celebrarea Sabatului.

Studiul părintelui Ioan Botezan își propune să analizeze influența mișcării isihaste asupra modului în care Sfântul Efrem Katunakiotul săvârșea Dumnezeiasca Liturghie. În persoana acestuia se pot identifica principalele caracteristici ale unui celebrant isihast al liturghiei: acrvia ascultării, acrvia conștiinței, rugăciunea neîncetată, darul lacrimilor, trezvia și experiența harului. Felul său de a sluji

liturghia constituie un element cheie în viața liturgică a comunității marelui ascet. Aspecte ale modului său de a celebra Liturghia sunt folosite în multe centre spirituale, reînviată în ultimii ani de ucenicii starețului Iosif Isihastul. Una dintre principalele concluzii ale articolului este că mișcarea isihastă athonită din secolul al XX-lea a dezvoltat nu doar o școală a viețuirii isihaste, ci și o școală a celebrării filocalice a liturghiei în vremurile contemporane, prin personalitatea Sfântului Efrem Katunakiotul.

Prezentul număr se încheie cu trei recenzii. Părintele prof. univ. Jan Nicolae realizează recenzia cărții lui Mihail K. Qaramah, „O istorie a Molitfelnicului românesc. Evoluția formularelor Sfintelor Taine (sec. XVI-XVII)”, părintele lect. univ. Liviu Vidican-Manci întocmește o recenzie a cărții părintelui conf. univ. Vasile Crețu, „Vocația pedagogică a laicilor în Biserică”, iar părintele Maxim (Iuliu-Marius) Morariu elaborează recenzia cărții domnului lect. univ. Gabriel Noje, intitulată: „Aspecte ale corporalității în societatea contemporană. O evaluare ortodoxă”.

Cercetarea liturgică și misiologică presupune un efort continuu și susținut, împletit cu cercetarea teologică în totalitatea ei, de a răspândi în societate adevărul credinței și duhul autentic al liturghiei și de a chema lumea la unificare în rânduiala Duhului. Acestui deziderat se supune și numărul 1/2023 al revistei *Altarul Reîntregirii*, pe care vi-l propunem spre lecturare pentru întărirea în credință și sporirea în misiune.